

Psykoanalyysia tarvitaan

Minna Juutilainen ja Ari Takalo (toim.): *Freudin jalanjäljillä*. Teos 2009.

■ PEKKA WAHLSTEDT

Sigmund Freudin luoma psykoanalyysi on paljon muutakin kuin psykologinen teoria ja hoitomuoto. Psykoanalyysi elää ja vaikuttaa kaikkialla arkipuheesta ja populaariviihteestä vakavaan taiteeseen ja kirjallisuuteen asti. Freud onkin vaikuttanut Charles Darwinin ja Albert Einsteinin ohella eniten länsimaisen ihmisen maailmankuvaan ja arvoihin. Mutta vaikka kaikki tuntevat esimerkiksi Alfred Hitchcockin *Psykon* ja käyttävät psykoanalyysin termejä ”piilotajunta”, ”trauma”, ”torjunta” ja niin edelleen, harva kuitenkaan on luenut Freudin ja muiden psykoanalyttikkojen teoksia.

Tämän takia psykoanalyysista on liikkeellä monia vääriä tulkintoja ja naiiveja yksinkertaistuksia. Etenkään monet luonnontieteilijät eivät pidä psykoanalyysia lainkaan vakavasti otettavana tieteenä. *Freudin jalanjäljillä* on monipuolinen ja yleistajuinen teos, joka pyrkii purkamaan väärintulkintoja ja yksinkertaistuksia ja osoittamaan että psykoanalyysi on tiedettä ja että sen perusajatukset ovat edelleen ajankohtaisia ja tarpeellisia.

Psykoanalyysin historiaan ja nykytilaan paneutuvassa teoksessa esitellään psykoanalyysin perusajatukset, vastataan psykoanalyysiin kohdistettuun kritiikkiin, kartoitetaan psykoanalyysin suhdetta etenkin aivotutkimukseen ja sovelletaan psykoanalyysia taiteentulkintaan ja eettisiin kysymyksiin.

Alusta asti psykoanalyysi on saanut paljon kritiikkiä osakseen. Monet kriitikot edustavat muita tieteenaloja ja ovat hankkineet tietonsa toisenkäden lähteistä. Kriitikot myös usein samastavat psykoanalyysin Freudiin eivätkä tiedä, että psykoanalyysi on Freudin päivittä kehittynyt paljon ja siinä on paljon erilaisia koulukuntia. Kritiikki nousee ennakkoluuloista ja mustavalkoisesta ajattelusta, mikä tulee esiin siinäkin, että arvostelu on sävyltään hyökkäävää ja leimaavaa.

Psykoanalyysin vastustajat ovat usein luonnontieteilijöitä ja kannattavat tiukkaa reduktionismia. Toisaalta psykoanalyysi on viime aikoina lähestynyt neurotieteitä, etenkin aivotutkimusta. Yksisilmäisen reduktionismin sijaan psykoanalyysi ja aivotutkimus voivat täydentää ja rikastuttaa toisiaan, mistä kirjassa on esimerkkejä. Jo Freud oli kiinnostunut aivotutkimuksesta. Hän jopa keksi sen, että aivot eivät jakaudu irrallisiin ja erillisiin keskuksiin, joista kukin on erikoistunut omaan aistiinsa. Nykyistä aivotutkimusta ennakoiden Freud esitti, että aivot ovat pikemminkin avoin ja vuorovaikutteinen verkosto, jossa esimerkiksi näköaistimukset kytkeytyvät ja vaikuttavat myös tuntoaistimuksiin.

Freud myös lähensi psykoanalyysia aivotutkimukseen osoittamalla, että ihmisellä ei ole vain yhtä tietoista muistijärjestelmää, vaan ihmisellä on tavallisen muistin lisäksi tiedoton muisti, piilotajunta, joka ilmenee toiminnassa, kärjistyneimmillään neurooseissa ja pakoliikkeissä. Tämä vastaa nykyistä aivotutkimusta, joka erottaa tietoisesta muistista havaintoihin ja toimintaan liittyvästä tiedottomasta muistista. Samaan tapaan kuin

Freud ajatteli tiedottoman muistin edustavan menneisyyttä, varhaislapsuuden kokemuksia, aivotutkimus jäljittää piilevän muistin evoluution varhaisempiin vaiheisiin. Aivotutkimus onkin huomannut, että varhaislapsuuden kokemukset vaikuttavat aivoihin ja geeneihin. 1990-luvulla aivotutkimuksesta ja psykoanalyysista luotiin synteesi, neuropsykoanalyysi.

Kaikenlainen reduktionismi on psykoanalyysille vierasta, ja yksi Freudin suuri keksintö oli, että mieli ja ruumis ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Kirjassa arvostellaan nykytiedettä siitä, että se haluaa palauttaa mielen toiminnot ruumiin toimintoihin. Esimerkiksi ADHD-sairautta pidetään perinnöllisenä ja neurologisena sairautena, ja tämän vuoksi levottomille lapsille syötetään lääkkeitä. Kuitenkin taustalla saattavat olla psyykkiset syyt, jotka oireilevat fyysisesti.

Esimerkiksi suru tai jokin muu negatiivinen tunne voi myös johtaa ADHD-oireisiin. Koska pieni lapsi ei vielä osaa käsitellä ja kanavoita negatiivisia tunteita rakentavalla tavalla, tunteet riistäytyvät hallinnasta ja ilmenevät levottomuutena. Kirjassa todetaan, että sairauden syynä on pikemminkin materialistinen kilpailuyhteiskunta ja sen vääristymät. Niistä yksi on juuri se, että ihmisiä pidetään mekaanisina koneina, joita lääkkeet ja muut ulkoiset syyt pitävät liikkeessä.

Nykyään tunteita etsitään populaarikulttuurista ja erilaiset kauhuelokuvat ja muut kauhukuvastot ovat suosittuja. Niissä tavallinen ihminen voi yhtäkkiä muuttua kamottavaksi hirviöksi. Kauhukuvastot tuovat esiin sen, että ihmisen tietoinen minä on vain pieni ja pinnallinen osa ihmistä ja että poh-

jaton piilotajunta pimeine voimien heittelee ihmistä miten tahtoo. Vaikka kirjassa ei tätä mainita, niin voisi ajatella, että kun tekniikka ja materiaa palvovassa kulttuurissa piilotajunta halutaan karkottaa tieteen piiristä, se nousee esiin – usein vääristyneessä muodossa – viihteessä ja muussa populaarikulttuurissa. Ongelmana vain tällöin on, että kaupallisessa populaarikulttuurissa piilotajunnan voimia ei pyritä tiedostamaan ja ottamaan haltuun, ja siksi niiden esteetön riehuminen voi johtaa kohtalokkaisiin seurauksiin.

Kirjassa esitellään myös psykoanalyysin antia vakavalle taiteelle ja analysoidaan kaksi René Margitten surrealistista maalausta, joista toinen esittää alastonta naista, jolla on kalan pää ja joka makaa kuolleena meren rannalla. Kirjan tulkinnan mukaan teos heijastaa Margitten viha-rakkaussuhdetta hukuttautulla itsemurhan tehnyttä äitiään kohtaan, joka löydettiin alaruumis paljaana ja kasvot yöpuvun peittämänä. Näin vakava taide voi auttaa taiteilijaa – ja myös katsojaa – tulemaan luovalla ja kehittäväällä tavalla tietoiseksi traumaistaan ja vapautumaan niistä.

Freudin jalanjäljillä -kirja osoittaa, että psykoanalyysia tarvitaan meidän materialistisena ja ulko-kohtaisena aikana ehkä vielä enemmän kuin silloin kun analyysi syntyi. Jos ihminen ei tiedosta ja myönnä piilotajunnan olemassaoloa, se hallitsee ja heittelee häntä sitäkin enemmän, kuten nykyinen väkivallalla mässäilevän median suosio osoittaa. Monet psykoanalyttikot ovatkin väittäneet, että viime vuosisadan maailmansodat paradoksaalisesti syttyivät juuri sen vuoksi, että teknistä järkeä ja koneita

palvova aikakausi kielsi piilotajunnan olemassaolon eikä osannut kanavoita piilotajunnan voimia terveemmällä ja luovemmalla tavalla.

Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja kriitikko.